

הגנה על זכויות יוצרים בהלכה

הזכות המוסרית

1. ירמיהו פרק כג פסוק ל

לכן הנני על הנבאים נאם ה' מגנבי דברי איש מאת רעהו.

2. ש"ך יורה דעה סימן רמב ס"ק מג

ומ"מ ודאי דאסור לומר בסתם וכ"ש משם עצמו דבר ששמע מאחרים דהוי מתעטף בטלית שאינו שלו.

3. חתם סופר מסכת חולין דף קג עמוד ב, ד"ה ותאמר

ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי. דודאי מרדכי לא רצה שום תשואת חן ושום קרבת אל המלך... ולולי דמצוה רבה לומר דבר בשם אמרו לא אמרה היא בשם המגיד מרדכי.

מקורות האיסור

4. הרב שמעון שקאפ, חידושי בבא קמא – בעלות

כמו שבדברים שנוגעים לזכות האדם מוסכם על פי דיני התורה ודיני העמים שכל מי שממציא דבר חדש בעולם הוא הבעלים עליו לכל דבר זכות, כמו כן קראה התורה לאיש המכין תקלה בשם בעל הבור ובעל האש, וחייבה בנזקין את בעל המזיק.

5. שו"ת שואל ומשיב קמא, א, מד

דזה ודאי שספר חדש שמדפיס מחבר וזכה שדבריו מתקבלים ע"פ תבל פשיטא שיש לו זכות בזה לעולם והרי בלא"ה אם מדפיסים או מחדשים איזה מלאכה אינו רשאי אחר לעשות בלא רשותו והרי נודע שר' אברהם יעקב מהרובשוב שעשה החשבון במאשין כל ימיו קבל שכרו מהקיר"ה בווארשא ולא יהא תורה שלימה שלנו כשיחה בטילה שלהם וזה דבר שהשכל מכחישו... ומה שנמצא בספרים שהמחבר מדפיס וגוזרים עד זמן מוגבל לאו משום שאין לו כח לאסור עולמית ז"א דבשלו אדם רשאי לגזור שלא ידפיסו עולמית בלתי רשותו או ב"כ רק שאדרבא המחבר בעצמו רוצה שידפיסו ספריו אחר שיזכה למכור ספריו ומבקש שיפוצו דבריו ע"פ תבל

6. שו"ת אגרות משה חלק או"ח ד סימן מ

... אבל לעשות טייפ (=קלטת) אחר מטייפ אחד שלא ברשות הוא איסור גזל.

7. שו"ת נודע ביהודה מהדורה תנינא - חו"מ סימן כד – נהנה (וכן כתב הרב זלמן נ. גולדברג (תחומין ו, עמ' 196)

תשובה על דבר אשר נשאלתי מק"ק ליווארני וז"ל השואל. ראובן חיבר פירוש על סדר נזיקין וקדשים והלך אצל שמעון המדפיס ונתפטר עמו בסך ידוע בעד כל דף שידפיס לו אלו השני סדרים עם פירש"י ותוספות ופירוש של המחבר הנ"ל למטה. והנה דרך המדפיסים אחר גמרם כל דף ודף סותרים סידור האותיות לסדר מהם דף אחר וזה המדפיס יש לו הרבה אותיות לכן לא קלקל הסידור והניחו כמות שהוא רק הסיר מלמטה הפירוש החדש והדפיס לעצמו שני סדרים הנ"ל עם פירש"י ותוס' שיהיו מוכנים בידו בעת הפנאי שישלים להדפיס כל הש"ס. וטען ראובן המחבר הנ"ל יען שתשלומי שכירות המסדרים האותיות הוא היה משלם ועתה למה יהנה שמעון מסידור אותיות חנם ויחזיר לו חלקו מסידור האותיות כדין כל הנהנה ממלאכת חבירו כדין מעין המשקה שדות והמקיף את חבירו משלש רוחותיו. ושמעון טוען מאחר שהאותיות הם שלו יכול להשתמש בהם כרצונו ואין כח ביד ראובן לקלקל הסידור וכו'. יורנו רבינו הדין עם מי. עכ"ל השואל:

אמנם אחר היישוב נראה שחייב לשלם חלקו שהרי גם בדר בחצר חבירו אפי' לא קיימא לאגרא אם חסרו אפי' דבר מועט מגלגלין עליו כל השכר כפי שנהנה כמבואר בש"ע בסימן שס"ג סעיף ז' יע"ש. והרי גם כאן מחסרו הרבה שאם לא היה שמעון מדפיס סדרים הללו הוו שכיחי וקפצו זביני על ספריו של ראובן שאפי' מי שלא היה קונה פירושו לחוד מ"מ אגב שהיה צריך לשני סדרים הללו ללמוד מתוכם גמרא עם פירש"י ותוספות היה מוסיף איזה דבר לקנותם עם פירושו של ראובן ועכשיו שמדפיס שמעון יהיה סדרים הללו שכיחי ובזול ולא ימצאו כל כך בריוח קונים שיקנו מראובן וכיון שגורם לראובן הפסד בזה מגלגלין עליו כל מה שנהנה לפי חלקו מסידור האותיות.

8. הרב עובדיה יוסף שו"ת יביע אומר ז, חו"מ ט – חוק ותקנה

שלום וברכה וישע רב. אודות שאלתו אם יש דין ירושה לבנים אשר אביהם חיבר חיבורים בדברי תורה, שיוכלו לאסור על כל אדם הדפסת החיבורים בלי רשותם, משום השגת גבול, או דילמא כיון דקי"ל (נדרים לז א) מה אני בחנם אף אתם בחנם, אין ליורשים זכות לעכב הדפסת החיבורים ולמנוע הפצתם...

ועכ"פ לדינא פשט המנהג לאסור הן מדינא דמלכותא, והן על פי גזירת והסכמת המחברים, והרבנים המסכימים לחיבור.

9. הרב אברהם כהן עמק המשפט ד, עמ' תקס-תקסג

עוד נראה לענ"ד לאסור מדין "תקנת בעלי אומנות" שרשאים לתקן תקנות שאין להם מקור בתורה.

10. הרב הרצוג, תחוקה לישראל על פי התורה, כרך ב, עמ' 72

עולה בדעתי בנוגע למציאות שנתחדשה בעולם המסחר והתעשייה, דבר כללי, שמציאות כזאת ומצב כזה לא היה קיים בימי חז"ל, אף שאפשר לנו לקבוע הדין בזה על פי הכללים שאינם תקנות אלא משפטים ממש, מכל מקום מכיון שמציאות כזאת ומצב כזה לא היו קיימים בימיהם, ויש לנו יסוד לשער שאילו היה מתחדש בימיהם היו מתחשבים עם המציאות וקובעים תקנה משום תיקון העולם... יש לקבל דין המלכות בזה הממלא אותו הצורך שהיתה תקנה כזו ממלאה.

הגבלת זכותו של הקונה – שיר או תנאי במכירה**11. הרב זלמן נ. גולדברג תחומין ו, עמ' 207**

אם אמר או כתב שלענין העתקה מהקסטה לא מכר, היינו ששייר זכות זו לעצמו, המעתיק ממנו נחשב גזלן, וחייב לשלם מדין גזלן, היינו שווי הקסטה.

12. שו"ת דברי חיים א, חו"מ לא

בגוני דנידון דידן דפסק המוכר עם הלוקח שלא יהיה לו שענק (=בית מרזח) בביתו לא ידעתי במה יחול דבר זה הלא לא שייר המוכר שום דבר לעצמו.

13. חזון איש אה"ע הלכות כתובות, עג, יח

המשייר שלא יוכל (=הקונה) למכור לפלוני ולשעבדה ודאי אין זה שיר דלא שייר לעצמו כלום אלא שיעשה ולא יעשה ופיטומי מילי נינהו...

14. שו"ת אבני נזר, חו"מ, י

ואין לומר כיון שלעצמו לא שייר כלום רק שהלוקח לא יעשה חנות אבל הוא אין לו כלום לא הוי שיר. דליתא. שהרי הנותן לעבד על מנת שאין לרבו רשות בו דמהני לחד מאן דאמר. כתב הריטב"א בקידושין (כ"ג) דאינו תנאי רק שיר. הרי דאף שלא השאיר לעצמו כלום חשוב שיר. דלענין זה יחשב עדיין שלו שלא יהי' לרבו זכות בו. וה"נ לענין זה חשוב שלו שלא יוכל להעמיד חנות.

העתקה לצורך פרטי**15. פקודת זכות יוצרים 1924 [תיקון: תשנ"ו], סעיף 3ג, נקבע:**

לא תהיה זו הפרה של זכויות יוצרים ומבצעים לטבוע או לשעתק יצירה על גבי קלטת לשם שימוש פרטי וביתי שלא למטרות מסחריות.

16. הרב יעקב אברהם כהן עמק המשפט ד, עמ' ז

צריך הירא והשלם לנהוג כרבים מגדולי הפוסקים בכל הדורות שכתבו מפורשות שיש בעלות על יצירה... וגם המקלים מודים "שמכוער מאד" להעתיק ולבזז יגיעת האדם ויצירתו בלי

לשלם שום תמורה, "ודעלך סני לחברך לא תעביד - זו כל התורה כולה"... ולעניות דעתי כל הדברים הללו עלולים להטביע בילדים תכונות של זלזול בממון אחרים.

17. שו"ת ציץ אליעזר חלק כ סימן נא

...לשאלתו השלישית. שזו לשונה: יש בידינו ספרי הלכה ושו"ת מגדולי תורה מלפני 50 - 100 שנה, והם הדפיסו בספריהם אזהרה שאין להדפיס ספריהם ללא רשותם... מקובלת גם השערת כת"ר שאילו ידעו שאחרי מותם לא ישאר זכר לתורתם כמעט ברור שבכה"ג היו חפצים מאד שספריהם יודפסו שוב ויופצו ברבים.

18. חוק זכויות יוצרים

24. (א) העתקה של תוכנת מחשב לצורכי גיבוי, מותרת למי שמחזיק עותק מורשה של תוכנת המחשב; מי שמחזיק עותק כאמור ישמידו עם חלוף הצורך שלשמו נוצר.

העתקה לצורך מסחרי

19. עמק המשפט ד, עמ' תתטו

אדם שמשלם לטכנאי על העתקות תוכנות, הרי וודאי הוא זה שמסייע לו להתפרנס מהעבירה. ואוי לו לטכנאי שמתפרנס מדברים הללו. והוא הדין באלו שצורבים על גבי תקליטור ריק אחד, עשרות תקליטורים של שירה וכדומה, ומוכרים זאת תמורת סכום פעוט, שעוונם גדול מנשוא. ואסור לסייע להם ולקנות מהם.

20. חוק זכות יוצרים, תשס"ח-2007

62. (א) העושה אחת מאלה, דינו – מאסר חמש שנים או קנס פי עשרה מהקנס הקבוע בסעיף 61(א)(4) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן – חוק העונשין):

(1) עושה עותק מפר של יצירה לשם מסחר בו;

(2) מייבא לישראל עותק מפר של יצירה לשם מסחר בו.

חיוב ללא הוכחת נזק

21. חוק זכויות יוצרים

56. (א) הופרה זכות יוצרים או זכות מוסרית, רשאי בית המשפט, על פי בקשת התובע, לפסוק לתובע, בשל כל הפרה, פיצויים בלא הוכחת נזק בסכום שלא יעלה על 100,000 שקלים חדשים.

(ב) בקביעת פיצויים לפי הוראות סעיף קטן (א), רשאי בית המשפט לשקול, בין השאר,

שיקולים אלה...

22. פסק דין ארץ חמדה גזית 71036

למרות השיקולים האמורים שמורים כולם להפחתת התשלום לדעת בית הדין לא ניתן להסתפק בסכום ההנאה מן התמורה – 400 ₪ סכום אותו הציעה הנתבעת לתובע בניסיונות הפשרה שנעשו ביניהם.

ראשית, חייב להיקבע סכום שאינו זניח, משום שפסיקת סכום כזה הופך את ההפרה לכדאית. גם אם אין צורך להרתיע את הנתבעת הנוכחית, יש חובה להרתיע את החברה ממעשים שכאלה – שכן העם פרוצים בעבירה זו.

שיקול נוסף הוא שאין ליצור מצב בו התובע, מי שהפרו את זכויותיו יוצא נפסד מן ההליך. חלק מן האינטרס החברתי לחיוב תשלום ללא הוכחת נזק הוא יצירת אינטרס לתובעים פוטנציאליים לעמוד על זכויותיהם ולקדם את הזהירות של החברה כולה בשמירה על זכויות היוצרים. בנדון דידן, התובע שגר בצפונה של ישראל, הגיע לבית הדין פעמיים, והשקיע בעריכת כתבי התביעה ובדיוני בית הדין מספר שעות לא מבוטל.

לאור מכלול השיקולים לעיל, בית הדין קובע שהנתבעת תשלם לתובע סכום של 3,000 ₪ פיצוי על הפרת זכויותיו של התובע בתמונה שפורסמה בגיליון ראש השנה, ויכלול גם את הוצאותיו של התובע. בנוסף, תשלם הנתבעת לתובע את אגרת בית הדין בסך 500 ₪.

23. פסק דין ארץ חמדה גזית 76038

בהמשך (סעיף 56 (ב)) מוזכרים שיקולים שונים המשפיעים על קביעת גובה הפיצוי, נדון בכל אחד מהם בהקשר הנוכחי (לשון החוק בהדגשה):

- (1) **היקף ההפרה** – במקרה כזה היקף קטן, מאות בודדות של משפחות.
- (2) **משך הזמן שבו בוצעה ההפרה** – במקרה זה כשנה.
- (3) **חומרת ההפרה** – בינונית, מצד אחד, הנתבעת הוכיחה שהיא התכוונה שלא לכבד זכויות יוצרים, מצד שני, לא מדובר על נתבעת שזה תחום עיסוקה ולא הוכח או נטען שלנתבעת דפוס של אי כיבוד זכויות יוצרים.
- (4) **הנזק הממשי שנגרם לתובע, להערכת בית המשפט** – אובדן התמורה על הזמנת העבודה (כעת נתבע 450 ₪, בדיון הוסכם שהתמורה בדרך כלל נמוכה יותר). פרסום באיכות נמוכה שעלול לגרום לאובדן לקוחות פוטנציאליים, אולם, למי שאינו מקצועי הדבר לא ניכר.
- (5) **הרווח שצמח לנתבע בשל ההפרה, להערכת בית המשפט** – לכל היותר 450 ₪.
- (6) **מאפייני פעילותו של הנתבע** – הנתבעת אינה עוסקת בתחום שקשור בטבורו לזכויות יוצרים.

(8) תום לבו של הנתבע – שלא בתום לב.

לאור כל זאת, מכריע בית הדין שהנתבעת תשלם לתובע פי 15 מעלות העיצוב כפי שנקבעה בהסכם הפרשה, קרי, 4500 ₪. סכום זה מהווה הרתעה מספקת. בסכום נמוך יותר, עלול מאן דהו לחשוב שכדאי לו לנסות לעשות שימוש בזכויות ללא תשלום, וגם אם ייתפס בחלק מהמקרים זה עדיין ישתלם לו.

זכויות יוצרים באינטרנט

24. הרב דוב ליאור, אתר ישיבה¹

אין שליטה על מה שנמצא זכויות יוצרים באינטרנט, כמו שאין שליטה על מה שמשודר ברדיו וכל אחד יכול להקליט שירים מהרדיו. ולכן כמו "אבידה ששטפה נהר" שהיא נחשבת כהפקר וברור שבעליה התייאש ממנה ולכן היא מותרת לכל, כך גם שיר שנמצא באינטרנט הוא מופקר ומותר לכל.

---

¹ מתוך אתר ישיבה: <http://www.yeshiva.org.il/ASK/?id=5033>